

// Een rechter of chirurg heeft ook een mes en je wilt vooral weten of iemand dat mes zorgvuldig gaat gebruiken //

Ik hanteer het mes nu verstandiger

Een interview met een ondernemer of politicus is een machtsspel waarvoor je goed bewapend moet zijn. Journalist Frénk van der Linden weet als geen ander hoe je openheid kunt afdwingen. Zijn gesprekken zijn confronterend en dulden geen nonsens. Een gesprek met een van de meest gevreesde journalisten van Nederland over authenticiteit, arrogantie en nederigheid. “Ik ben trots op wat ik heb bereikt, niet trots op wie ik ben.”

Hij is een van de meest gevreesde mannen voor de bestuurlijke top van Nederland. Minister-president Jan-Peter Balkenende liet via zijn voorlichter weten bij nader inzien af te zien van een interviewafspraken. Het aftreden van staatssecretaris van Onderwijs Annette Nijs naar aanleiding van een interview met Frénk van der Linden en collega Pieter Webeling lag nog te vers in het geheugen. Waar de journalist langskomt vallen niet zelden mensen van hun voetstuk. Of hij nu ex-Heineken-topman Karel Vuursteen geblinderd een bier-test wil laten doen of een staatssecretaris met de uitspraken van haar personal coach confronteert, de journalist heeft graag een mes op zak. En laat dit zo nodig in de openingsvraag al merken. Dagenlange voorbereiding en gesprekken met vijf tot tien collega's, vrienden en familieleden van de geïnterviewde leveren munitie voor een pittig gesprek. Zijn ambitie is om in korte tijd te achterhalen welke drijfveren iemand heeft, kortom: *'what makes someone tick'*. Een interview met ministers en ceo's is volgens hem een duidelijk machtsspel waarbij de geïnterviewde de macht heeft. “Je moet in korte tijd te weten zien te komen wat de kern is van een heel leven. Dus je begint een gesprek met een gigantische achterstand. Het is ook zelden het geval dat mensen onmiddellijk eerlijk alles vertellen. Een bestuursvoorzitter gaat zeker niet uit zichzelf onthullen hoe vaak hij aandeelhouders heeft gekielhaald of zijn vrouw heeft bedrogen. Je hebt beperkte tijd en dan kun je beter meteen laten merken dat de ander er verstandig aan doet om zo eerlijk mogelijk te zijn”, vertelt Van der Linden aan tafel van brasserie De 1ste Klas op het Centraal Station van Amsterdam. “Een interviewer moet zijn huiswerk gedaan hebben en zorgen dat hij materiaal bij zich

heeft waardoor de ander wordt gedwongen om met de billen bloot te gaan.”

Met een mes op zak openheid afdwingen lijkt een contradictie in terminis, maar niet voor hem. “Neem het incident met VVD-staatssecretaris Nijs. Wij vroegen haar eerst volkomen open hoe zij de verhouding met minister Van der Hoeven zou omschrijven en Nijs zei dat de verstandhouding naar omstandigheden goed was. Maar wij (Van der Linden en collega journalist Pieter Webeling, red.) hadden uitvoerig met haar personal coach gesproken en wisten al dat de verhouding slecht was. Dus prikten wij met ons spreekwoordelijke mes. Toen moest zij wel toegeven dat de verstandhouding inderdaad bar slecht was en zij Van der Hoeven niet vertrouwde. Dat had zij nooit verteld als wij het mes van die kennis niet bij ons hadden gehad. Onthullingen en openheid moet je soms een beetje stimuleren”, zegt hij met een lachje. Een scoop halen en succes boeken is een gezonde ambitie voor journalisten, vindt hij. Ook al kost dat iemand zijn baan. Dat Nijs in een interview haar kop op een hakblok legt veroorzaakt wel een dubbel gevoel. Zij deugde volgens hem omdat ze de moed toonde het ‘achterkamertjesgedoe’ van haar minister te hekelen en het interview had ook het vertrek van Van der Hoeven moeten bewerkstelligen. Twee ruziënde dames aan de top van een miljarden verslindend departement dat veel problemen kent is

tenslotte geen goede zaak. “Maar ik zou het absoluut weer zo doen. Dat het CDA en de VVD het daarna met elkaar aan de stok krijgen en de VVD het slecht speelt waardoor alleen Nijs weg moest is niet mijn verantwoordelijkheid. Mijn verantwoordelijkheid is de gecompliceerde werkelijkheid zo goed mogelijk in kaart te brengen.”

In het begin van zijn loopbaan probeerde hij nog geregeld te voorkomen dat ministers of topbestuurders zijn interviews mochten inzien voor publicatie. Dat vindt hij achteraf stom van zichzelf en vooral een motie van wantrouwen aan zijn eigen adres. “Als je denkt dat je journalistiek op hoog niveau kunt uitoefenen, moet je ook het vertrouwen hebben dat je in staat bent het gesprek op papier recht te doen. Als je voor controle wegloopt vind ik dat slap.”

Tegenwoordig eist hij dat de geïnterviewde de tekst inziet om feitelijke onjuistheden en verkeerde interpretaties te voorkomen. Het verhaal wordt er meestal beter van. Belangrijk is om van tevoren goede afspraken te maken. “Het gaat erom mensen rechtvaardig te bejegenen zoals je zelf ook behandeld wil worden.”

Mochten er alsnog problemen ontstaan over gedane uitspraken, dan geeft de opname van het interview wat hem betreft de doorslag. “LPF-bewindsman Nawijn (justitie) ontkende bijvoorbeeld in Nova dat hij tijdens een gesprek met mij had gezegd voor de invoering van de doodstraf in Nederland te zijn. Toen belde ik hem en gaf hem 12 uur om met een verklaring te komen dat hij het wel had gezegd, anders zat ik de volgende dag bij Nova met de opname van het gesprek. De verklaring lag er inderdaad de volgende ochtend. Later vertelde Nawijn openlijk er toch wel blij mee te zijn geweest omdat de uitspraak hem 15.000 voorkeursstemmen had opgeleverd.”

Scoringsdrift

Jarenlang zag hij geïnterviewden als artiesten in het circus waarvan hij de directeur was. In een interview met collega-journalist Coen Verbraak zei hij hierover: “Je begint als betweter en eindigt als iemand die het ook niet weet.” Scoringsdrift kenmerkte het begin van zijn loopbaan. “Ik was ook bereid om over de rug van iemand anders succes te boeken”, zegt hij nu. “Iemand kwetsen door ongelukkige uitspraken tot op de komma te noteren, terwijl je ook een passage had kunnen schrappen zodat het interview net iets minder spectaculair was geweest.”

Rücksichtslos was hij overigens niet. Zo trok hij een keer een interview met een hoofdredacteur van het NOS-journaal terug dat de chef zeker zijn baan en carrière had gekost. “Ik heb altijd een hart gehad, maar ik besteed er nu meer aandacht aan. Ik

behandel anderen nu meer zoals ik zelf behandeld wil worden. Door zelf geïnterviewd te worden, begrijp ik nu veel beter hoe unfair het kan zijn als nuances van een gesprek worden verwijderd. Ik heb meer begrip voor de gesprekspartner. Kortom, ik ben inmiddels een milde oude lul”, lacht Van der Linden. “Het rare is dat ik niet minder scherp ben. Ik heb samen met Webeling de laatste vijf jaar om de paar maanden het journaal of een landelijke krant gehaald met onze interviews. Door fair te zijn geven mensen nog meer van zichzelf prijs. Ik hanteer het mes nu verstandiger.”

Mes

Het mes zit in zijn karakter. Hij gelooft er niet in dat mensen werkelijk kunnen veranderen. De scherpe kantjes gaan er wellicht van af, maar in essentie blijf je wie je bent. “85 procent van je karakter is genetisch bepaald”, zegt hij stellig. Coaching of therapie kan iemand wel leren bepaald gedrag te vertonen, maar het zal geen blijvende invloed hebben op diens persoonlijkheid. “Een voorbeeld: zo’n bestuursvoorzitter als Karel Vuursteen van Heineken zal ongetwijfeld een heleboel coaching en opleiding hebben gehad. Hij vertelde uitvoerig over de geniale smaak van Heineken en hoe fantastisch het bedrijf was. Toen liep ik even weg om met de ceintuur van mijn badjas en een stuk of vier verschillende biersoorten in een koeltas terug te keren. Ik vroeg hem blind een test te doen om aan te tonen dat hij in staat was zijn bier van andere merken te onderscheiden. Toen stond de topman op en liet zien dat coaching in essentie geen zin heeft: hij schrok duidelijk, vloekte en stak een sigaret op. De voorlichter wilde de cassetterecorder weggrissen. Vuursteen moest dus ineens spontaan reageren. Dat vertelt veel meer over iemand dan het aangeleerde gedrag. Toen gaf hij toe dat hij de smaak niet zou herkennen en dat het bedrijf geen smaak, maar een imago en een lifestyle verkocht.”

Van der Linden vindt dat dit voorbeeld illustreert dat deze bestuursvoorzitter bereid is om de waarheid onrecht aan te doen en een ‘lulverhaal’ op te hangen. “Het is een kwestie van geloofwaardigheid en integriteit. Als je het natuurlijke gedrag oproept zie je dat het vernis afbladdert, en dat de geïnterviewde zijn ware zelf laat zien.”

Geïnterviewden willen of moeten iets verbergen en hebben tegelijk een soort honger om zichzelf te laten zien, is de ervaring van de journalist. “Het kan een bevrijding zijn om iets te vertellen dat pijnlijk is. Sommigen bedanken mij achteraf dat ik hen dat heb aangedaan. Het lucht op en dikwijls zeggen hun bekenden dat zij de geïnterviewde beter snappen en net een mens vinden.”

Kwetsbaar

Gewoon jezelf zijn, vindt hij een platte definitie van authenticiteit en ‘niet toevallig’ een voormalige nietszeggende verkiezings slogan van de VVD. “Voor mij is authenticiteit dat iemand bereid is om twijfel te tonen en te verwoorden wat verkeerd is gegaan. Dat iemand zichzelf met alle voor- en nadelen durft te openbaren. Een zekere kwetsbaarheid durft te laten zien. Dat is niet iedereen gegeven.” Authentieke leiders zijn zeldzaam, vindt Van der Linden. “Jan Marijnissen wordt door veel mensen als authentiek ervaren. Ik denk

// Ik heb altijd een hart gehad,
maar ik besteed er nu meer aandacht aan //

Frénk van der Linden (50), journalist en schrijver, maakte de afgelopen 30 jaar interviews, reportages en documentaires voor o.a. NRC Handelsblad, Nieuwe Revu, NPS-radio (Kunststof) en NCRV-televisie. Hij publiceerde de interviewbundels *Tot op het bot* en *Laten we eerlijk zijn*. In 2007 verscheen *God, geld, macht & liefde*, dat vijftig vraaggesprekken bevat met bekende Nederlanders, onder wie Johan Cruijff, Wouter Bos en Freddy Heineken. In 1998 ontving Frénk van der Linden de Prijs voor de Dagbladjournalistiek voor zijn NRC-serie *Geloof, Dood & Liefde*. Aan het begin van zijn loopbaan won hij in 1984 als redacteur van De Tijd Het Gouden Penntje, een prijs voor jong journalistiek talent. In 2006 verscheen zijn debuutroman *De steniging*. Het boek wordt binnenkort verfilmd.

dat hij dat van meet af aan slechts tot op beperkte hoogte was. Wij maakten een van de eerste grote interviews met hem en vroegen wat de dood van zijn vader op vroege leeftijd met hem had gedaan. Toen huilde hij. Hij had er vrijwel nooit met iemand over gesproken, zelfs niet met zijn echtgenote. Dan zet je wel even de cassetterecorder uit, leg je een hand op zijn schouder en geef je de tijd om bij te komen. Maar in andere opzichten was hij minder authentiek: zo vertelde hij een rooskleurig verhaal over de man-vrouw verhoudingen, maar toen wij een oude SP-nota op tafel legden waarin feministe Anja Meulenbelt een abortus werd toegewenst, zei hij zich daar niet tegen te willen uitspreken.”

Absolute macht corrumpeert altijd en maakt het ingewikkeld om authentiek te zijn, denkt Van der Linden. Met macht zijn altijd belangen gemoeid en is het beter om zaken positief voor te stellen of beter dan zij zijn. Van wie hij wel onder de indruk

// Journalistiek is per definitie onbevredigend omdat je maar een klein stukje van de ijsberg boven water krijgt //

is, is Peter Bakker, ceo van TNT en voorzitter van de commissie Arbeidsparticipatie. “Ik heb hem bij veel gelegenheden meegemaakt en ben er nog niet in geslaagd om iets te achterhalen dat illustreert dat hij niet zou deugen. En ik hou hem heus wel in de gaten. Hij praat groen en hij rijdt groen. Hij levert een deel van zijn winstpremie in nu er veel mensen uit moeten bij TNT. Ik zie dat hij attent doet tegen mensen of doet alsof hij attent is. Op de schaal van authenticiteit scoort hij tot nu toe heel hoog.”

Fair

Bij een ontmoeting gaat het altijd om vertrouwen en veiligheid. Instinctief peilen gesprekspartners volgens hem of de ander betrouwbaar is of zijn tanden in je nek zal slaan. Zijn talent is naar eigen zeggen dat hij straight is en rechtvaardig probeert te zijn. Bewapend of niet, hij wil vooral fair zijn. “Een rechter of chirurg heeft ook een mes en je wilt vooral weten of iemand dat mes zorgvuldig gaat gebruiken.”

In elk vak heb je volgens de journalist maar een klein percentage uitblinkers, een klein percentage beunhazen en bovenal een hele grote middengroep. Waarheidsvinding of het bewaken van de democratie, journalisten moeten hun toegevoegde maatschappelijke waarde zeker niet overdrijven. “Als

een buschauffeur zijn werk niet goed doet kunnen zeventig mensen in die kar dood gaan of als een badmeester even niet oplet verdrinkt een kind. Het is dan ook belachelijk dat een ceo bijvoorbeeld vijftig keer zoveel verdient als een buschauffeur. Als het om mensenlevens gaat, weegt het werk van een buschauffeur waarschijnlijk zwaarder dan mijn artikelen. Het hangt ervan af welke maatstaf je gebruikt.”

Journalistiek is per definitie onbevredigend omdat je maar een klein stukje van de ijsberg boven water krijgt. Van der Linden is dan ook met geen enkel stuk helemaal tevreden. Het kan altijd beter. “De maatschappelijke werkelijkheid is zo complex dat elke weergave ervan wel moet falen. Bijna alles is veel gecompliceerder dan je aanvankelijk denkt. Iemand die wel tevreden is, zou ik vragen om nog eens goed om zich heen te kijken.”

Arrogant, betweterig en ijdel. Het zijn niet de minste uitspraken die collega journalisten of geïnterviewden soms over Van der Linden doen. Bewondering of afgunst, het zijn altijd twee uitersten waarbinnen je moet balanceren als je zo uitgesproken als hij te werk gaat. Het is de prijs die hij betaalt, ook al doet het zeer als mensen hem niet aardig vinden.

Kritiek trekt hij zich aan wanneer hij er intensief over heeft nagedacht en moet concluderen dat er waarheid in schuilt. Of als zijn kring van vertrouwelingen hem dat inpepert. Anders trekt hij zich van een aanval weinig aan en gaat door. “Ik ben best trots op wat ik heb bereikt, niet trots op wie ik ben”, zegt hij stilletjes aan het einde van het gesprek. Op zijn begrafenis, hoopt van der Linden dat mensen het volgende over hem zeggen: “Hij was misschien betweterig en arrogant, maar hij deugde wel.”